

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

(повне найменування закладу вищої освіти)

Психолого-педагогічний факультет

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Пояснювальна записка
до дипломної роботи

магістр

(освітній ступінь)

На тему **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Виконала: студентка групи 611
спеціальності

013 «Початкова освіта»

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Івженко А.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник Андрєєв М.В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Одарченко В. І.

(прізвище та ініціали)

Харків 2019

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вхідження України в європейський освітній простір, реформування всіх ланок системи освіти актуалізують проблему професійного саморозвитку конкурентоспроможного та висококваліфікованого вчителя початкової школи.

Необхідність цих перетворень у професійній підготовці майбутніх фахівців відображена в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року, Концепції нової української школи, проекті Концепції розвитку педагогічної освіти та в інших нормативних документах.

Найбільш успішними за експертними оцінками, на ринку праці будуть фахівці, здатні критично мислити, працювати в команді, навчатися впродовж життя, ставити цілі та досягати їх, спілкуватися в полікультурному середовищі та володіти іншими сучасними компетентностями.

З-поміж найважливіших з них, задекларованих у Концепції Нової української школи, є вміння педагога навчатися протягом життя, яке трактується як здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації освітнього процесу (власного та колективного), зокрема, через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати освітні цілі та способи їхнього досягнення, вибудовувати індивідуальну професійну траєкторію, оцінювати й прогнозувати результати діяльності.

Формування особистості вчителя в умовах розвитку сучасної педагогічної освіти є необхідним компонентом, який гармонійно поєднує високий рівень професійної компетентності та культури стійкий інтерес до педагогічної діяльності, ініціативність, професіоналізм, відповідальність, творчість, розвинені загальнолюдські цінності.

Професійна діяльність учителя початкової школи потребує дивергентного мислення, орієнтованого креативність, на оригінальність, індивідуальність, гнучкість та сприйнятливність, саморозвиток і професійне самовдосконалення протягом усього професійного шляху.

Професійне становлення особистості у певній галузі діяльності можливе лише за наявності відповідного ціннісно-мотиваційного ставлення особистості до власного професійного саморозвитку, професійного вдосконалення, системного підвищення рівня професійної підготовки у поєднанні з відповідними організаційно-педагогічними умовами освітнього середовища закладу освіти.

Отже, актуалізовано важливу суспільну та наукову потребу підготовки сучасних учителів початкової школи на засадах професійного саморозвитку, самовдосконалення, самовиховання, здатних реалізувати свій творчий та професійний потенціали. Тому актуальним є дослідження проблеми формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку з метою їхньої швидкої адаптації, професійної мобільності в умовах переходу України до нових стандартів початкової освіти.

Теоретико-методологічний аналіз наукових джерел зазначеної проблеми засвідчив той факт, що проблема професійного саморозвитку розглядається з позиції професійного становлення особистості (В. Андрущенко, В. Бондар, О. Будник, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Киричук, С. Кузікова, В. Луговий, О. Падалка, І. Підласий, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Сущенко, Т. Титаренко, В. Чайка, Т. Яценко та ін.), цілеспрямованого професійного саморозвитку як базового для характеристики цілей, змісту, засобів освіти (О. Бондаревська, Л. Вовк, І. Смолук, І. Чеснокова, О. Шевнюк та ін.).

Проблематика професійного самовдосконалення та саморозвитку представлена в наукових працях В. Бондаря, П. Гусака, І. Зязюна, В. Кременя, О. Романовського та ін.

Проблема формування професійного саморозвитку знайшла відображення в численних дослідженнях, зокрема в положеннях концепції мотиваційної сфери особистості (В. Ассєв, В. Вілїонас, Є. Ільїн, О. Леонтєєв, Г. Пономарьова, Х. Хекхаузен); структури мотивації (В. Іванніков, Є. Ільїн, А. Маслоу, С. Рубінштейн); теорії потребово-мотиваційної сфери особистості (Л. Божович, І. Джидарьян, О. Леонтєєв, О. Орлов та ін.); теорії професійної мотивації (А. Адлер, Е. Берн, Дж. Вольпе, В. Вендланд, П. Ваншвайг, У. Джеймс, Ф. Зімбардо, А. Лазарус, А. Маслоу, Ф. Перлз, К. Роджерс, К. Рудестам, А. Сальтер, Е. Фром, Е. Шостром); загальних підходах до професійної освіти (В. Беспалько, О. Галїцан, В. Давидов, В. Єрмоленко, А. Новіков, Л. Романишина та ін.); контекстному підході до навчання (Н. Бакшаєва, А. Вербицький, Е. Джонсон, Т. Платонова та ін.).

Питання взаємозв'язку професіоналізму та розвитку особистості педагога розкрито у наукових працях С. Гончаренка, О. Дубасенюка, І. Зязюна, Н. Кузьминої, С. Максименка, Н. Ничкало, Л. Паламарчук, І. Підласого, О. Сухомлинської, М. Шеремет та ін. Окреслено аспекти самореалізації педагога (В. Моляко, Т. Сущенко), його безперервного професійного саморозвитку (Р. Гуревич, Н. Протасова, В. Фрицюк).

Дослідники розкривають сутність саморозвитку як процесу активної, позитивної якісної зміни особистості, яка є результатом не зовнішніх дій, а її власних зусиль, дослідники О. Биковська, Г. Волинка, І. Зязюн, О. Семенов, Л. Хомич, О. Федій та ін. розглядають цей процес і як діяльність особистості, спрямовану на творче самовдосконалення закладених на попередніх етапах онтогенезу здібностей, сформованих якостей. Проблеми самоактуалізації та саморозвитку розглянуто в зарубіжних працях Ю. Бабанського, Р. Бернса, Ш. Бюлер, Б. Гершунського, Е. Еріксона, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, В. Сластьонїна та ін. Спрямованість освітніх

систем на професійне самовизначення, самостановлення, рефлексивність, самоусвідомлення, взаємодію учасників освітнього процесу схарактеризовано у працях О. Вербицького, В. Зінченка, М. Корця, В. Красвського, Н. Кузьминої, О. Матвієнко, Г. Падалки, Г. Селевка, В. Сиротюка, І. Якиманської та ін.

Вплив освітнього середовища закладу освіти на професійну підготовку майбутніх учителів досліджувались А. Бондаревською, М. Братко, Р. Вайнолою, О. Комаровською, О. Писарчук, О. Смолінською, О. Федій, А. Цимбалару, О. Ярошинською та ін.

Аналіз досвіду теоретичних узагальнень та актуального стану діяльності педагогічних коледжів з проблеми професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи виявив низку суперечностей між: – суспільною потребою в педагогах початкової школи з усвідомленням необхідності професійного саморозвитку, здатних відповідати зростаючим освітнім вимогам до учасників освітнього процесу, та відсутністю належної мотивації студентів педагогічного коледжу до розв'язання цієї потреби; – прагненнями викладачів педагогічних коледжів забезпечувати підготовку до професійного саморозвитку майбутніх педагогів початкової школи та недостатнім концептуально-теоретичним обґрунтуванням цього процесу; – необхідністю формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи та недостатнім використанням потенціалу освітнього середовища сучасного закладу вищої педагогічної освіти. Актуальність вищезазначеної проблеми, її недостатня розробленість та перспективність зумовили вибір теми нашого дослідження: **«Формування у майбутніх учителів початкової школи здатності до професійного саморозвитку».**

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці використання інноваційних технологій як засобу формування професійного саморозвитку і майбутніх учителів початкової школи.

Гіпотеза дослідження – в основу дослідження покладено припущення про те, що формування професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи буде ефективним в результаті використання інноваційних технологій.

Відповідно до мети та гіпотези визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну наукову літературу й визначити суть та особливості професійного саморозвитку і майбутніх учителів початкової школи.

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні професійного саморозвитку і майбутніх учителів початкової школи.

3. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити використання інноваційних технологій як засобу формування професійного саморозвитку і майбутніх учителів початкової школи.

Об'єкт дослідження – навчально-професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи у педагогічних ЗВО.

Предмет дослідження – інноваційні технології як засіб формування професійного саморозвитку і майбутніх учителів початкової школи.

У ході реалізації завдань дослідження було використано комплекс **методів**:

- теоретичні: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, синтез наукових підходів до вирішення проблеми;
- емпіричні: анкетування, бесіди, опитування, аналіз робіт майбутніх учителів початкової школи, педагогічний експеримент для перевірки гіпотези;
- методи математичної обробки було використано для аналізу отриманих експериментальних даних.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося упродовж 2018-2019 навчального року в ході педагогічної практики у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна

академія» Харківської обласної ради. Загалом до експерименту було залучено 50 студентів.

Структура й обсяг роботи обумовлені логікою наукового пошуку. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків й списку літератури. Загальний обсяг роботи становить 119 сторінок, з них 92 сторінки основного тексту. Робота містить 5 таблиць та 3 рисунки. Список використаної літератури вміщує 60 найменувань. У роботі представлено 2 додатки на 22 сторінках.